Jaarverslag 2018 van
Stichting Lingewaard Natuurlijk.

met als motto: Lingewaard Natuurlijk(er)!

Contact: Jac Lamerichs. Telefoon: 026-3258553. Email: voorzitter@lingewaardnatuurlijk.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3
2. Educatie 4
   2.1 Natuur- en Milieu Educatie (NME) 4
   2.2 Moestuinen 6
   2.3 Stagebegeleiding 9
   2.4 Lezingen 10
3. Landschap 11
   3.1 Uiterwaarden 11
   3.2 Project “Landschapsinventarisatie” 11
   3.3 Boomfeestdag 2018 12
   3.4 Landelijke zaaidag voor bijen en vlinders 12
   3.5 Akkerranden en bermbeheer 13
   3.6 Hoogstamboomgaarden 13
   3.7 Snoeien en vlechten 13
4. Natuurbeleving 16
   4.1 Excursies in de natuur 16
   4.2 Het Dijkmagazijn 16
5. Natuurbescherming 17
   5.1 Steenuilen 17
   5.2 Vleermuizen 18
   5.3 Oeverzwaluwen 18
   5.4 Bijen 19
6. Activiteiten in de Veldschuur 23
7. Public Relations 24

1. Inleiding

Stichting Lingewaard Natuurlijk (SLN) is de rechtsopvolger van de Stichting Bemmel Natuurlijk, die werd opgericht op 8 april 1994. De stichting is dus in 2018 haar 24ste jaar in gegaan. In al die jaren was en is onze visie:

> **"Wij willen de natuur in Lingewaard door mensen laten ontdekken, beleven en respecteren; de biodiversiteit van het rivierenlandschap beschermen en nieuwe bij het gebied passende natuur helpen ontwikkelen".**

Dat willen wij bereiken door:

- **Educatie:** Omdat wij de komende generatie iets willen leren over de rijkdom van de natuur.
- **Landschapsbeheer:** Omdat wij het gebiedseigen rivierenlandschap willen behouden en waar mogelijk herstellen.
- **Natuurbeleving:** Omdat wij iedereen willen laten genieten van de natuur.
- **Natuurbescherming:** Omdat wij betere voorwaarden willen creëren voor kwetsbare flora en fauna in Lingewaard.

Onder de vlag van de stichting opereren ongeveer 140 vrijwilligers, die actief zijn in een aantal groepen. Zij richten zich op bovengenoemde aandachtsgebieden en daarnaast op het beheer van de gebouwen (Veldschuur en Dijkmagazijn), het werven van fondsen en public relations met o.a. de website en facebook van onze stichting.

Het bestuur bestond aan het begin van 2018 uit: Jac Lamerichs (voorzitter), Jos Peters (secretaris), Mark Janssen (penningmeester), Marijke Penders (bestuurslid), Tonny Berns (landschap) en Arnold van de Sant (juridische zaken). Het bestuur kwam in 2018 vrijwel wekelijks bijeen.

2. Educatie

Omdat wij de komende generatie iets willen leren over de rijkdom van de natuur.

SLN geeft op diverse manieren en aan diverse groepen natuurgericht onderwijs. Allereerst zijn er de Natuur- en Milieu Educatielessen (NME-lessen) voor basisschoolleerlingen. Daarnaast laten we kinderen ervaren dat het leuk en leerzaam is om je eigen voedsel te verbouwen in een eigen moestuintje. Ook worden er veldlessen gegeven aan scholieren van het voortgezet onderwijs en op verzoek ook aan familie- of andere groepen. Aan studenten aan groene vakopleidingen uit het middelbaar- en hoger beroepsonderwijs biedt SLN een stageplaats onder professionele begeleiding. Tot slot: In het winterseizoen organiseert SLN elke maand een lezing in de Veldschuur.

2.1 Natuur- en Milieu Educatie (NME)

In de NME-lessen voor leerlingen van de basisscholen in Lingewaard staat de natuurbeleving voorop, waarbij op een ongedwongen manier ook kennis van de natuur wordt bijgebracht. We bieden ook een les aan in Doornik Natuurakkers om kinderen kennis te laten maken met extensieve landbouw.

De veldlessen worden op een speelse wijze gegeven. De les in de klas over natuur is slechts een voorbereiding, de kinderen gaan onder leiding van natuurgidsen naar buiten. Het blijkt voor scholen laagdrempelig te zijn om mee te doen.

Eenmaal buiten beleven de kinderen de natuur intensief, met lijf en leden. De wildernis waarin ze rondstruinen en opdrachten uitvoeren is afwisselend en uitdagend. Dat biedt grote kans op plezier, schoonheidsbeleving, avontuur, vrijheid en stilte ervaren. Onze buitenactiviteiten leggen een kiem voor vertrouwdheid met en liefde voor de natuur.

Iedere veldles bestaat uit 4 fases:

- Enthousiasmeren voor het thema
- Aandacht concentreren
- Opdrachten doen: Direct ervaren
- Gezamenlijk afronden: Ervaring samen delen

Voor kinderen van groep 1 en 2 ligt de klemtoon op verwondering wekken via de zintuigen. De kinderen lopen via vooraf geplaatste kabouters/egels/konijnen een bepaalde route en doen in groepjes opdrachten. Zij worden ondersteund door ouders en een gids.

In groep 3/4 wordt zintuiglijke ervaring opgedaan én leren de kinderen observeren. Er wordt met kleine individuele of gezamenlijke doe-opdrachten gewerkt, waarbij de kinderen ruiken, kijken, luisteren, voelen en eventueel proeven.
Voor groep 5/6 ligt de klemtoon op ervaren en zelf ontdekken, de samenhang van alles zien. Voorkennis wordt gekoppeld aan wat er buiten te zien is en aangevuld met nieuwe informatie. Vaak voeren de kinderen zelf opdrachten uit, die aan het einde van de les besproken en verwerkt worden.
In groep 7/8 wordt theoretische achtergrondinformatie gegeven bij wat ze ontdekken. Het thema duurzaamheid komt in alle veldlessen, in de een meer dan in de ander, ter sprake. Hierdoor zullen de kinderen bewuster met de aarde en alles wat erop leeft, omgaan. De kinderen werken met opdrachten in kleine groepen.

In 2018 zijn in de periode maart-juli 2018 (schooljaar 2017-2018): 121 veldlessen gegeven en in de periode september-december (schooljaar 2018-2019): 67. In het kalenderjaar 2018 zijn dus 188 veldlessen gegeven. Van alle basisscholen in Lingewaard is er slechts één die geen gebruik heeft gemaakt van de natuureducatie.

Enkele opmerkingen van leerkrachten/begeleiders:

"De ontvangst was prima, de opdrachten speels, leuk en leerzaam. Jullie enthousiasme werkte aanstekelijk voor iedereen."

"Het ziet er prima uit. Zie de kinderen genieten en je weet waar je het voor doet."

"Steeds prima verzorgd. Kinderen enthousiast. De gidsen kunnen bij kinderen echt interesse opwekken."

"Superleuk. De kinderen kregen zoveel informatie."

"Heel hartelijk bedankt voor de geweldige veldlessen. Wij hebben er erg van genoten. Jullie hebben de kinderen iets meegegeven dat ze niet snel zullen vergeten."

"Wij vonden het geweldig. In de toekomst graag zo houden."

"Graag blijven doen dit! Het aanbod is genoeg, er is volop keuze."

2.2 Moestuinen

Schoolmoestuinen in Bemmel

Op het perceel van de Veldschuur in Bemmel zijn bijna 150 stukjes van elk ongeveer 4 m2 ingericht als privémoestuintje. Daar kunnen basisschoolleerlingen van (voornamelijk) groep 5 en 6 hun eigen stukje tuin beheren in de periode van maart tot juli, soms zelfs langer. De kinderen kwamen er eens per week met de hele klas en de leerkracht; daarnaast hadden zij de gelegenheid om op maandagavond, woensdagmiddag en zaterdagmorgen (open tuinmomenten) individueel hun tuintje te beheren.
De kinderen werden begeleid door een groep van ruim 20 vrijwilligers.

In de tuinen van de Veldschuur is ook plek ingeruimd voor een bijenstal met enkele volken honingbijen, een insectenhotel met solitaire bijen. Voorbeelden van akkerbouwgewassen, fruitbomen, kruiden, geneeskrachtige planten en diverse andere gewassen. De kleine tuinierders krijgen daar tussendoor ook uitleg over.

In 2018 hadden in totaal 138 kinderen elk een eigen tuintje. Dit waren leerlingen van de Bemmelse basisscholen De Vlinderboom (17 leerlingen), Donatushof (56 leerlingen) en Pius X (55 leerlingen). Verder waren er 10 “contractkinderen” die buiten schoolverband een tuintje hadden. Ook maakte de kinderopvang “Het Oerkind” gebruik van de schooltuin en het Pro College had ook een deel in gebruik.

Voor de kinderen van de Pius X zijn bij wijze van proef de lessen in moestuinieren op een (nog meer) gestructureerde manier aangeboden. Er waren leerdoelen geformuleerd en elk kind kreeg een werkboek waarin een tiental lessen stond uitgelegd:

Les 1: Van zaadje tot plant

Les 2: Bodemdieren

Les 3: Groei van planten stimuleren: meststoffen

Les 4: Planten beschermen: vijanden van de schooltuin

Les 5: Onkruid: wieden en schoffelen

Les 6: Tomatenplant verzorgen

Les 7: Kruiden en kruidenthee zetten

Les 8: Excursie naar de boerderij

Les 9: Eten van groente

Les 10: Bijenstal en insectenhotel

De kinderen konden de lesstof op school en/of thuis in hun werkboek verwerken.

Vermeldenswaard is ten slotte, dat de tijd die de Pius X kinderen aan de schooltuintjes besteedden eigenlijk onderwijstijd was. De activiteit valt officieel onder het leerdomein Wereldoriëntatie. Dat is de reden waarom er aan de didactische aanpak zoveel aandacht werd besteed.

In maart zijn de eerste lessen met de scholen georganiseerd. De Vlinderboom en de Donatushof zijn gestopt in juli en de Pius in oktober. Alle kinderen, van alle 3 basisscholen, hebben bij elkaar onder schooltijd ongeveer 1600 bezoeken gebracht aan de moestuintjes in klassenverband. Daarnaast zijn deze kinderen op de open tuinmomenten geregeld met hun tuintje bezig geweest (minstens 600 bezoeken). Door de droogte en hitte van mei tot en met juli was het een bijzonder seizoen. Met de nieuwe beregeningsinstallatie is in totaal 7 x een beregening uitgevoerd (250-300 kuub water).

De tuintjes die eerder leegkwamen zijn in juli zijn ingezaaid met Phacelia als groenbemester en drachtplant voor bijen. De onkruiddruk is verlaagd door andere technieken toe te passen (o.a. vals zaaibed) en intensiever en met meer regelmaat te wieden door vrijwilligers. Het totaal aantal vrijwilligers bedroeg 25 personen.

Er is besloten om de afvoer van groen door de gemeente te stoppen. Alle afval, behalve plastic en restafval, wordt nu gecomposteerd en weer gebruikt op de tuin. Ook het keukenafval wordt gecomposteerd en weer op de tuin gebruikt.

Op basis van de evaluatievergadering van de schooltuin wordt volgend jaar (2019) meer aandacht gegeven aan grotere diversiteit van gewassen en meer kort cyclische groenten. Verder gaat gewerkt worden aan verbetering van de fruittuin en de kruidentuinen (keukenkruiden en geneeskruiden). Het plan is om meer informatie op borden te geven over de diverse gewassen en te streven naar meer vlindervriendelijke planten (deel vlindertuin). De organisatie en uitvoering van de tuin vraagt om nog meer gedeelde inspanning. De onkruiddruk moet verder omlaag (streven: “in het groeiseizoen is elke 14 dagen de hele tuin gedaan”). Het streven is ook om in grotere groepen dan nu de verzorging aan te pakken. De bezetting met vrijwilligers bij de scholen ziet er komend jaar veel beter uit. Door te weinig beschikbare menskracht zal er komend jaar geen pluktuingedeelte zijn en ook de kas zou nog beter benut kunnen worden. Samenwerking met het Pro College wordt verder verbeterd.

Er is een zeer succesvolle open avond geweest in juni. Dit wordt komend jaar (17 juni 2019) zo mogelijk verder uitgebouwd.

Moestuinen in Huissen: De Moeshoeve

In 2017 heeft SLN ruimte gevonden om ook kinderen uit Huissen de gelegenheid te geven een eigen stukje grond te bewerken. In tegenstelling tot de situatie in Bemmel is in Huissen geen samenwerking met basisscholen mogelijk gebleken; de moestuintjes zijn voor individuele kinderen opengesteld.

De kinderen werden door een (groot)ouder begeleid. Daarnaast worden de kinderen door enkele vrijwilligers geholpen.

Bij aanvang van het tuinseizoen 2018 is door vrijwilligers compost over de moestuintjes verdeeld, het perceel werd onkruidvrij gemaakt en er werden Lentse bakken geplaatst om jong plantjes in op te kweken.

Met veel plezier werden de moestuintjes door de kinderen ingericht. Het braakliggende deel werd gezamenlijk beplant met pompoenen/kalebassen om zoveel mogelijk het onkruid tegen te gaan, en daarnaast met aardbeien en aardappelen. Ook hebben de kinderen zonnebloemen en mais gezaaid. De opbrengst van deze oogsten is onderling verdeeld.

De kinderen en hun ouders hebben veel plezier beleefd aan het samen zaaien, planten en het gezamenlijk pauzeren onder genot van een drankje met koek. Ervaringen en kennis over o.a. het moestuinieren werden uitgewisseld. Dankzij Wijkplatform ’t Zand zijn we in bezit gekomen van een extra picknicktafel en deze is erg goed van pas gekomen.

Ondanks de droogte van afgelopen jaar hebben de kinderen goed uit eigen tuin kunnen oogsten. Mede dankzij de hulp van onze buren die ons regelmatig gebruik hebben laten maken van hun puls. De fruitstruiken en -bomen hebben het op eigen kracht (zonder extra water) moeten doen.

Gelukkig kunnen de deelnemers volgend jaar gebruik maken van een eigen pomp!

Het tweede seizoen van de Moeshoeve kan succesvol genoemd worden.

2.3 Stagebegeleiding

In 2018 zijn 3 kennismakingsgesprekken gevoerd t.a.v. het uitvoeren van natuureducatieve stages, die een stageplaats hebben opgeleverd. Vijf studenten van de Leraren Opleiding HAN Nijmegen hebben in twee projectweken in het kader van Natuur en Milieu Educatie een werkboekje “Beleef de Natuur met Tom” opgeleverd.

Twee studenten van de Leraren Opleiding HAN Nijmegen hebben een projectdossier en een draaiboek met praktijklesmateriaal opgeleverd. Veldwerk in de Klompenwaard, Handboek Veldwerk Bio mimicry en een Planteninventarisatie Klompenwaard. Dit materiaal is beschikbaar gekomen voor de NME-groep van Lingewaard Natuurlijk.

Eén student van Helicon MBO Velp, studierichting Milieu-onderzoeker, Niveau 4 (Toegepaste Biologie), heeft een projectdossier opgeleverd m.b.t. “Hoe om te gaan met (drijvende) zonnepanelen in een industrieel agrarisch complex gebied (De Betuwe) binnen de grenzen van de Gemeente Lingewaard.

2.4 Lezingen

In de wintermaanden biedt SLN in de Veldschuur lezingen aan met de natuur als onderwerp. Deze zijn niet speciaal “voor de komende generatie” bedoeld, zoals onze andere educatie-activiteiten. Iedereen is welkom. Dit jaar zijn 6 lezingen gehouden die telkens door tussen de 20 en 40 personen werden bezocht. Het streven is om het bezoekersaantal te laten stijgen.

Overzicht lezingen 2018:

25 januari 2018	Kansen voor riviernatuur langs de Waal
14 februari 018	Exoplaneten en de kans op buitenaards leven
14 maart 2018	Maakt de otter een comeback in Lingewaard?
17 april 2018	Het microbioom: de natuur op en in ons lichaam
10 oktober 2018	De Das
20 november 2018	Tiny Forests

De lezing over Tiny Forests werd niet gegeven in de Veldschuur, maar in Mea Vota in Huissen.

3. Landschap.

Omdat wij het gebiedseigen rivierenlandschap willen behouden en waar mogelijk herstellen.

3.1 Uiterwaarden

SLN is ook dit jaar weer actief betrokken bij de plannen voor inrichting en beheer van de uiterwaarden in de gemeente Lingewaard. SLN neemt deel aan de stuurgroep Bemmelse Waard en de klankbordgroepen voor de Gendtsche Polder en de Angerensche /Doornenburgsche Buitenpolder.

3.2 Project “Landschapsinventarisatie”

Het buitengebied van de gemeente Lingewaard kent vele functies: Agrarische ondernemers leveren een bijdrage aan voedselproductie; het agrarisch cultuurlandschap is een belangrijke drager voor toerisme en recreatie, en is bovendien het leefgebied voor vele – soms zeldzame – soorten wilde flora en fauna. Vanwege het belang van het gebied is het wenselijk om een goed inzicht te hebben in de staat er van.

Een kwantitatieve inventarisatie inclusief kwalitatieve parameters zou dit inzicht leveren. SLN heeft het initiatief genomen om te komen tot een dergelijke landschapsinventarisatie in de gemeente Lingewaard. SLN heeft de ambitie om het hele agrarisch cultuurlandschap, exclusief de uiterwaarden, te inventariseren.

Daartoe is in 2018 gestart met het project “Landschapselementen in beeld brengen”. Het project is samen met Landschapsbeheer Gelderland opgezet; vrijwilligers zijn geworven en er is subsidie aangevraagd. De subsidieaanvraag is aangehouden voor nader overleg met LTO. De uitvoering kon daardoor niet in 2018 starten maar is doorgeschoven naar 2019.

3.3 Boomfeestdag 2018

In 2018 werd op 14 maart aan de Noordrand van Bemmel (hoek Plakselaan-Groenestraat) door circa 300 kinderen een nog te vlechten heg geplant. Dit werd gedaan rondom enkele percelen van Park Lingezegen die als natuur/parklandschap worden ingericht. De dag werd geopend door de wethouder. Het was fantastisch weer. Na hard werken was Bemmel honderden meters heg rijker. De kinderen hebben ook nog deelgenomen aan een excursie onder begeleiding van een natuurgidsen van SLN.

3.4 Landelijke zaaidag voor bijen en vlinders

Op zondag 22 april 2018 werd op de locatie hoek Plakselaan-Groenestraat in Bemmel een evenement georganiseerd in het kader van de landelijke zaaidag voor bijen en bloemen. Er waren stands met informatie over natuur en bijen. Veel bezoekers kwamen langs en de kinderen konden naar hartenlust zaaien. Het is een prachtig leefgebied geworden voor veel bijen, insecten en vogels. De bijen en insecten zijn er blij mee.

En de Bijenvereniging Oost-Betuwe heeft een bijenboom geschonken.

3.5 Akkerranden en bermbeheer

SLN stelt zich ten doel om de kwaliteit en biodiversiteit van onze natuur te bewaken en waar mogelijk te verbeteren. SLN is in gesprek met de gemeente over o.a. bermbeheer. SLN heeft het initiatief van de bewoners van de Wardstraat voor de aanleg ven een bloemenrand in het openbaar groen langs de Wardstraat gesteund. Er is overleg gevoerd met de gemeente, advies gegeven en geholpen met het inzaaien.

3.6 Hoogstamboomgaarden

SLN is betrokken bij het onderhoud van de hoogstamboomgaard achter de dijk in Gendt. Er zijn meer initiatieven voor onderhoud van boomgaarden in Lingewaard. SLN heeft geadviseerd bij het inrichten van een hoogstamboomgaard in de parkzone Huissen.

3.7 Snoeien en vlechten

SLN heeft in twee kernen van Lingewaard een actieve knotgroep: Eén in Bemmel en één in Huissen. De Knotgroep Bemmel, bekend als de Natuur- en Vogelwerkgroep Bemmel heeft in 2018 t.b.v. het landschapsbehoud 128 wilgen geknot en ca. 75 meter aan rabatten opgeschoond in de Ward, gemiddeld met 17 á 18 vrijwilligers. In Bemmel is op de volgende locaties geknot: Het terrein van de familie Van Meegen, de familie De Wit, de Defensiedijk, de omgeving van het Dijkmagazijn/stammetjesbos en Dijkmagazijn/Polderweg en De Ward. Het snoeiseizoen valt in de periode november tot maart. De werkzaamheden zijn uitgevoerd op acht dagen (6 en 27 januari, 24 februari, 9 en 10 maart, 3 en 24 november en 15 december), doorgaans de zaterdag.

De Knotgroep Huissen heeft dit jaar op een aantal locaties in Huissen en Angeren het landschap verfraaid door het knotten van wilgen. De locaties in Huissen waren: het Zeegse Pad, de Hoeve, Bredestraat, het wilgenlaantje achter Garf/Tas/Boet. In zes zaterdagochtenden (13 januari, 3 en 17 februari, 10 november, 1 en 29 december) zijn er in totaal 222 wilgen geknot door gemiddeld 12 vrijwilligers. Het snoeiafval is afgevoerd door de gemeente Lingewaard en in een enkel geval ter plaatse gebruikt voor de aanleg van een (hout)wal.

Op 10 maart zijn dankzij de gezamenlijke inzet van de twee knotgroepen de wilgen aan de Defensiedijk geknot.

Ook in 2018 is de heggenvlechtbrigade in onze gemeente actief geweest. Inmiddels is een meter of 80 gevlochten en ligt er nog een 90 meter te wachten om gevlochten te worden door ons. De heggen die gevlochten zijn in 2017 (bij kasteel Doornenburg en rondom de hoogstamboomgaard te Gendt) zijn inmiddels beoordeeld en geknipt en geschoren op 2 zaterdagen in juni en september met na afloop hete bliksem van de appels uit de bongerd en klapstuk.

Daarnaast is de brigade op 5 zaterdagen doende geweest met het verder vlechten van de heg bij het Kasteel. Gemiddeld zijn er elke keer tussen de 5 en 10 vlechters actief met dit prachtige ambacht. Omdat de heg bij het Kasteel erg ruwe en breed is, wordt deze in de vrije vlechtstijl verwerkt, dat wil zeggen deels levende staanders en grotendeels staken die uit de omgeving zelf te oogsten zijn (hazelaar) met afvlechten aan de bovenzijde met wilgentenen.

4. Natuurbeleving

Omdat wij iedereen willen laten genieten van de natuur

Natuurbeleving voor jong en oud realiseren we door middel van het organiseren van excursies door de natuurgebieden van Lingewaard, die starten vanuit het natuurmuseum Het Dijkmagazijn, vanuit het bezoekerscentrum De Veldschuur of vanaf een afgesproken plaats dicht bij een van de andere natuurgebieden die Lingewaard rijk is. Bovendien geeft ons natuurmuseum in Het Dijkmagazijn vooral aan jongeren een extra dimensie aan beleving van de natuur door niet alleen de ogen maar tevens het gehoor en de tastzin van de bezoekers in te zetten.

4.1 Excursies in de natuur

In 2018 is er iedere maand een openbare publieksexcursie, een zogenaamde struintocht, georganiseerd. In de meeste gevallen was deze tocht in de Bemmelse Waard. Daarnaast zijn op aanvraag 19 excursies verzorgd voor besloten groepen. Hierbij werden soms meerdere gidsen tegelijk ingezet. De Veldschuur is bij 13 excursies als vertrek- en aankomstpunt gebruikt voor een excursie in de Bemmelse Waard en/of De Ward. Vanuit Fort Pannerden zijn er 6 excursies in de Klompenwaard geweest.

4.2 Het Dijkmagazijn

In het Dijkmagazijn is een permanente tentoonstelling ondergebracht die informeert over het rivierenlandschap De Gelderse Poort waarvan Lingewaard deel uitmaakt. In 2018 hebben 2395 mensen gedurende de reguliere openingstijden dit natuurmuseum bezocht. Ook kwamen er kindergroepen voor een natuur gerelateerde activiteit in of in de omgeving van Het Dijkmagazijn. Zo zijn er 17 excursies geweest met als uitvalsbasis Het Dijkmagazijn.

5. Natuurbescherming

Omdat wij betere voorwaarden willen creëren voor kwetsbare flora en fauna in Lingewaard.

Vóór aanvang van de werkzaamheden in de Gendtsche Oeverwal in 2016 hebben we een aantal maatregelen getroffen om bedreigde diersoorten te helpen, het betreft de steenuil, de vleermuis en de oeverzwaluw. Voor de resultaten zie de paragrafen hierna. In 2018 hebben we in het kader van de doortrekking van de A15 in oostelijke richting mitigerende maatregelen in voorbereiding voor de steenuil en de huismus.

5.1 Steenuilen

In de Gendtsche polder zijn in het voorjaar van 2016 kapwerkzaamheden uitgevoerd en in het najaar zijn gebouwen gesloopt. Dit zou kunnen leiden tot verlies van nestmogelijkheden voor o.a. de steenuil, een soort die op de rode lijst staat. Om te garanderen dat de steenuil voor het gebied behouden blijft, zijn er in 2015 en 2016 in totaal 9 nestkasten voor steenuiltjes opgehangen. Alle onze kasten zijn voorzien van een zogenaamde martersluis. Deze sluis beschermt de steenuil en het broedsel tegen predatie van de steenmarter. Deze kasten worden jaarlijks door vrijwilligers van SLN bezocht en gecontroleerd op bewoning.

In 2017 bleken er 2 kasten in gebruik te zijn genomen door een paartje steenuilen. In 2018 is dit aantal verdubbeld! Vier kasten in gebruik door 2 paartjes. In één kast vonden we naast het steenuilvrouwtje (zie foto) 4 eieren.

Het uiltje verstopte zich in de hoek van de kast, waarop wij deze weer snel sloten.

Dit was halverwege juni. Aangezien dit redelijk laat in het broedseizoen was, besloten we half juli nogmaals te gaan kijken. Het nest was toen verlaten en de eieren waren niet uitgekomen. Hoewel het broeden niet tot succes heeft geleid, zijn we wel blij met de belangstelling van de steenuilen voor de door ons aangeboden woonruimte. Volgend jaar beter!

5.2 Vleermuizen

Eveneens in het kader van het project Gendtsche Oeverwal zijn in 2015 ook voor vleermuizen beschermende maatregelen genomen: Er zijn toen 32 vleermuiskasten voor de gewone en de ruige dwergvleermuis geplaatst, zowel bij particulieren als in boscomplexen. Aangezien deze vleermuizen zeer kritisch zijn op hun “woonruimte” hebben zij tijd nodig aan de nieuwe behuizing te wennen.

Voor de gewone en ruige dwergvleermuis zijn er in 2018 geen sporen van gebruik gevonden. Maar, we maken ons nog niet ongerust en hopen we op meer belangstelling in 2019.

5.3 Oeverzwaluwen

In de Gendtse polder nestelden in het recente verleden oeverzwaluwen. Deze bijzondere dieren hebben een steile zandoever (wand) nodig waarin ze tunneltjes graven voor hun nest. Deze wand was echter helemaal overwoekerd door gras en kruiden. Door een aantal vrijwilligers is in 2017 deze wand opgeschoond zodat in het voorjaar van 2018 de oeverzwaluwen weer terugkeren naar hun nesten.

Deze foto is genomen na het afronden van het werk.

5.4 Bijen

Solitaire bijen

Het insectenhotel, tevens het verblijf van de solitaire bijen, dat bij de opening van de Veldschuur in 2012 werd geplaatst, moest het in januari 2018 bij een hevige storm ontgelden en is volledig ingestort. Door de klusgroep van de Veldschuur werd weer een nieuw prachtig insectenhotel gerealiseerd. Namens alle insectenbewoners heel hartelijk dank voor de nieuwe huisvesting!

In dit insectenhotel kunnen enkele houten modulaire en vaste, verwisselbare nestblokken, alsmede diverse rietbundels geplaatst worden. De rietbundels zijn in 2018 voor het eerst geplaatst. Het is riet met een diameter van ca. 8 mm en dit voldoet prima als nestgelegenheid voor solitaire bijen en dan met name de Osmia's. Deze hebben dan ook dankbaar gebruik gemaakt van de rietbundels.

Bij de coconoogst op zaterdag 10 november bleek maar weer eens het grote voordeel van deze rietstengels: Aanmerkelijk minder mijten en parasieten, een van de grote voordelen van deze stengels.

Blijkbaar is het zo dat de natuurlijke eigenschappen van deze rietstengels goed overeenkomen met de gewenste natuurlijke nestgelegenheid.

Dat neemt echter niet weg dat de modulaire houten nestblokken nog steeds prima nestelgelegenheden zijn voor onze solitaire bijen. Het voordeel van de modulaire nestblokken is dat de blokken schoongemaakt kunnen worden. De mijten en parasieten die in de nestgangen zitten worden verwijderd en hebben geen verdere invloed meer op de cocons. Bij de rietstengels is het echter maar een eenmalig gebruik en dus duurder in gebruik.

Na de oogst van de cocons worden ze eerst schoongemaakt en daarna in een geconditioneerde ruimte elders bewaard tot het voorjaar. In de periode april – mei worden de cocons uitgezet, waarna de bijen met hun waardevolle bestuivingswerk en het zorgen voor nakomelingen kunnen beginnen. In november kunnen de door de moederbijen gemaakte cocons met bijenpoppen worden geoogst.

De toenemende belangstelling voor de solitaire bijen rondom de Veldschuur is een verheugende ontwikkeling. De beplanting rondom de Veldschuur en aangrenzende percelen geeft voldoende stuifmeel en nectar voor de solitaire bijen. Om het leefklimaat voor de solitaire bijen verder te verbeteren is een meer gerichtere beplanting met een grotere diversiteit aan waardplanten gewenst.

De bezoekers, maar ook de scholieren en de deelnemers aan de Natuur, Milieu en Educatie lessen zijn enthousiast over de wijze waarop de solitaire bijen bij de Veldschuur worden gehouden. Diverse loftuitingen hierover worden dan ook met genoegen ontvangen.

De Coconoogst Workshop op 10 november 2018

De deelnemers aan de coconoogst workshop waren enthousiast over de bevindingen in de nestblokken en rietstengels. Niet alleen het praktisch oogsten, maar ook de interesse om meer over het leven en nut van de solitaire bijen te weten te komen, blijft boeiend.

De kwaliteit van de cocons is van diverse factoren afhankelijk, zoals o.a. het voedselaanbod in de directe omgeving en de beschikbaarheid op het moment dat de solitaire bij leeft. Het leven van de meeste solitaire bijen is beperkt tot 6 - 12 weken, waarbij het vliegbereik ca. 500 meter in een straal rondom de Veldschuur is. Het soortelijk gewicht en het aantal beschikbare cocons was in het afgelopen jaar goed, zodat er voor het komend voorjaar weer voldoende goede cocons beschikbaar zijn voor een nieuwe populatie solitaire bijen.

Honingbijen

Op het terrein van de Veldschuur staat de bijenstal “Bij mag er zijn”, waarin enkele volken honingbijen zijn gehuisvest. De volken worden onderhouden door een vrijwilliger die lid is van de imkervereniging Oost Betuwe.

2018 was een bijzonder bijenjaar! In de warme dagen na de eerste vorstperiode vlogen alle bijenvolken volop uit. Helaas was de tweede vorstperiode daarna funest voor een aantal volken: Er was geen vervanging voor de winterbijen, waardoor de volken (te) klein werden, ondanks dat er voldoende voer in de kasten zat. Daarna begon het warme weer en viel er nagenoeg geen regen. De imker was nogal bezorgd om de honingproductie: “geen water, geen nectar”, maar dat viel anders uit.

Alle bijenvolken in de kasten van de bijenstal gaven méér honing! De reservevolkjes hoefden niet vroegtijdig “wintergereed” gemaakt te worden met suikerwater, omdat deze kasten al ruim voorzien waren met honing. De reden van dit onverwachte succes was dat de ca. 100m2 bijentuin die in 2018 rondom de bijenstal was ingezaaid. De planten bloeiden tot diep in de herfst door met prachtige bij- en vlindervriendelijke bloemen.

Vanwege enkele steekincidenten in 2017 begon de imker in 2018 de volken geleidelijk te vervangen door een ‘mensvriendelijke’ bijenvariant. Dit bleek een succes. De integratie van de apis mellivera carnica is goed gegaan. Zeker 50% van het aantal bijen is inmiddels carnica. Introductie van de carnica is gerealiseerd door een carnica-koningin in de kasten te plaatsen. De carnica is een vriendelijke bijenras, minder ‘steekbereid’. Deze bijen blijven op de raat zitten zelfs bij opening van de bijenkast. Hierdoor is de bijenstal toegankelijker geworden voor vooral de bezoekende kinderen (en volwassenen) die het bijenleven van nabij willen aanschouwen. Er is de hoop dat de introductie van de carnica zich in 2019 zich voortzet en daarmee de benaderbaarheid van de bijenstal De Veldschuur.

Er is tweemaal honing geslingerd in De Veldschuur: Een keer eind juni, en de tweede maal in augustus.

Hierbij kon iedereen die het wilde, komen kijken. De demonstraties werden bezocht door respectievelijk 25 en 50 personen, veelal ouders met kinderen. Er werd honing geproefd en de opbrengst bij de demonstraties waren 30 kg en 60 kg.

6. Activiteiten in de Veldschuur

Veldschuur

Sinds de bouw in 2012 is de Veldschuur de thuishaven van Stichting Lingewaard Natuurlijk. En ook in 2018 werd de Veldschuur weer gebruikt voor tal van natuurgerelateerde activiteiten. Ruim 20 gastvrouwen en -heren zorgden ervoor dat deze activiteiten in een goede sfeer verliepen. Zij zorgden niet alleen voor een kop thee of koffie maar, indien gewenst, ook voor een biologisch verantwoorde lunch of buffet. De gastvrouwen/-heren zijn in 2018 op 60 dagen ingezet. Omdat er vaker gebruik wordt gemaakt van De Veldschuur is het belangrijk dit gebouw schoon te houden, in 2018 kreeg De Veldschuur maandelijks een grote schoonmaakbeurt.

Naast het veelzijdig gebruik voor de eigen activiteiten van de stichting, zoals het geven van cursussen en workshops, vergaderingen en lezingen, wordt de Veldschuur ook door tal van bedrijven en instellingen gebruikt.

Enkele voorbeelden hiervan:

- Familiebijeenkomsten waarbij steeds een dagdeel wordt besteed aan natuureducatie
- Conferenties / symposia over bijvoorbeeld voedselbossen, heggenvlechten, bijen etc.
- Steeds meer aanvragen komen er door middelbare scholen die in het kader van hun biologielessen, met behulp van onze natuurgidsen, vanuit de Veldschuur veldonderzoek doen.
- Een aantal organisaties was te gast voor bijeenkomsten in het kader van een natuurgerelateerde teambuilding.
- Aan de Stichting Welzijn Lingewaard werd ondersteuning gegeven bij culturele workshops voor kinderen.
- In de herfstvakantie werd aan Stichting Kinderdorp hulp verleend bij de organisatie van vakantie-activiteiten.
- Ook de Zonnebloem is jaarlijks te gast met zo'n 80 ouderen en mantelzorgers om in de Veldschuur een ontspannen dag te beleven.

Nieuwe berging.

Tot 2018 werden de grotere gereedschappen, hout, e.d. in De Veldschuur zelf opgeslagen, hetgeen bij het gebruik van De Veldschuur voor andere doeleinden, ongewenst bleek.

Teneinde deze artikelen elders op te slaan is door het Klussenteam van de stichting een prachtige nieuwe berging gebouwd.

7. Public Relations

Beheer Website

In het jaar 2018 werd de website volgens Google Analytics bezocht door 5.282 gebruikers, waarvan 5.223 nieuwe gebruikers. De website is bezocht gedurende 7.473 sessies. Van het aantal bezoekers was 88,1 % nieuw en 11,9 % waren terugkerende bezoekers. Er was sprake van 21.182 paginaweergaven.

In de verslagperiode zijn er 55 nieuwsberichten op de website geplaatst. Een nieuwsbericht verschijnt na plaatsing enige tijd op de home page en verdwijnt meestal na enkele volgende nieuwsberichten.

Hieronder de top 10 van meest bezochte pagina's:

	Paginaweergaven	Procentueel	Met link/foto van Home page
Home page	5.348	25,25 %	
Agenda	959	4,53 %	Ja
Op Avontuur	608	2,87 %	Ja
Publieksexcursies	282	2,75 %	
Over de veldschuur	533	2,52 %	
Bestuur	470	2,22 %	
Over ons	452	2,13 %	
Openingstijden Dijkmagazijn	434	2,05 %	
Coördinatoren	409	1,93 %	
Educatie	392	1,85 %	Ja

Beheer Facebook

Berichten over onze activiteiten worden ook op de facebookpagina Stichting Lingewaard Natuurlijk gemeld. De samenwerking van bestuursleden die de PR aanleveren, webbeheerder en onze vrijwilliger die facebook voor ons regelt is goed op elkaar afgestemd. Overige Public Relations

Persberichten en mailings

Net als in voorgaande jaren stuurden we in 2018 persberichten uit om aandacht te vragen voor onze activiteiten: de struintochten, de lezingen, workshops en andere wetenswaardige activiteiten. Deze persberichten werden in de meeste gevallen gepubliceerd in De Gelderlander, het Gemeentenieuws en Lingewaard Actueel. Het ging in 2018 om circa 25 persberichten.

Ook het mailingsysteem Laposta is in 2018 volop gebruikt om onze vrijwilligers en belangstellenden (alleen degenen die zich voor onze nieuwsbrieven hadden opgegeven) te informeren. In totaal zijn er in 2018 meer dan 30 nieuwsbrieven verzonden naar deze groepen mensen. Daarnaast zijn er enkele keren per jaar NME-nieuwsbrieven gestuurd naar de basisscholen en de NME-gidsen.